

УДК 378.091.33-0.28.23:811.111

АУДІОВІЗУАЛЬНА СКЛАДОВА В ЦИКЛІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ ІМПЛІЦИТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Проаналізовано сучасні тенденції в методиці навчання іноземних мов з відеофонограмою та надано їхню оцінку. З урахуванням здобутків науковців у цій галузі та наших досліджень запропоновано новітню методику формування іншомовної комунікативної компетентності в монологічному мовленні студентів немовних ВНЗ на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації. Розроблено ієрархічну послідовність стадій формування іншомовної соціокультурної та професійно орієнтованої комунікативної компетентності у монологічному мовленні з використанням відеофонограми. Представлено зразок-ілюстрацію використання відеофонограми в межах навчального модуля з прикладами відповідних вправ.

Ключові слова: аудіовізуальна імпліцитна професійна орієнтація, відеофонограма, інтегрована цілісно-сумісна активізація, іншомовна соціокультурна й професійно орієнтована комунікативна компетентність, колективна взаємодія, монологічне мовлення, стадіальна організація навчального процесу, професійно марковані лексичні одиниці, студенти немовних спеціальностей.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Процес навчання спілкування має відтворювати базові характеристики реальної комунікації. Дієвим засобом її моделювання є динамічна відеофонограма. Цей технічний засіб навчання ілюструє найрізноманітніші природні ситуації використання мови як засобу спілкування, демонструючи зразки мовленнєвої поведінки носіїв мови. Відеофонограма завдяки своєму аудіовізуальному характеру компенсує недостатність виключно аудитивних матеріалів – відсутність зовнішніх проявів мовлення (жестикуляції, міміки, рухів мовців, розміщення комунікантів у просторі тощо) і презентує додаткове мовне оточення, в якому аудіоряд підтримується відеорядом. Ці позитивні якості відеофонограми мають бути максимально використані для ефективного формування іншомовної соціокультурної та професійно орієнтованої комунікативної компетентності.

У методиці використання відеофонограми для навчання усного іншомовного спілкування існують дві різні тенденції щодо використання іншомовної аудіо- та відеоінформації – переважуючи сумісно або переважуючи роздільно. Це призвело до появи двох підходів до проблеми, названих *технологією маніпуляційно-прогностичної активізації* та *технологією інтегрованої цілісно-сумісної активізації* (Bychkova, "Novi Stratehiji" 69–79).

В основі технології маніпуляційно-прогностичної активізації – використання в навчальному процесі окремо аудитивної та окремо візуальної інформації. Базові положення технології маніпуляційно-прогностичної активізації висвітлено в дослідженнях М. Аллан, Г. Бехтольда, М.-Л. Бранді, Дж. Лонергана, М.І. Мяткової, С. Стемплескі, Б. Томаліна, Дж. Шерман, І.А. Щербакової та ін. Така технологія навчання надає студентам спроможність прогнозувати наступні або попередні події, зміст того, що було тільки почуте або тільки побачене, і висловитися з цього приводу. Зазначаємо, що використання *маніпуляційно-прогностичної активізації* доцільно, коли головною метою викладача є реактивізація знайомих лексичних одиниць. Проте цій стратегії навчання іншомовного мовлення, якщо вона є переважуючою, притаманні недоліки. Головні з них: 1) використання тільки вкрай обмежених типів аудіовізуальних матеріалів, зміст яких дозволяє активізувати здогадку; 2) неможливість запровадження рольової гри, яка є ефективним прийомом формування іншомовної комунікативної компетентності; 3) недостатня кількість представленої студентам іншомовної інформації суцільно з вербальними і невербальними компонентами; 4) не стадіальність навчання мовлення від формування мовленнєвих навичок до розвит-

ку мовленнєвих умінь, а передбачення вже сформованого у студентів уміння.

Іншу стратегію навчання – *інтегровану цілісно-сумісну активізацію* – розроблено Н.І. Бичковою (Bychkova, “Novi Stratehiyi” 69–79). Технологія інтегрованої цілісно-сумісної активізації докорінно відрізняється переважанням демонстрації одночасно аудіо- й відеорядів відеофонограм та цілою низкою інших характеристик, таких як: 1) переважний ініціальний цілісний перегляд відеофонограми; 2) використання відеофонограм різних жанрів і типів; 3) компенсаторне представлення відеофонограми з одночасною семантизацією лексичних одиниць під час її демонстрації або коротенької зупинки в її демонстрації; 4) стадіальне формування мовленнєвих навичок і вмінь; 5) комунікативна спрямованість навчання спілкування із застосуванням адекватної рольової гри; 6) індивідуалізація за рівнем формування іншомовної комунікативної компетентності; 7) концентризм в організації навчального процесу. Така стратегія навчання максимально наближує процес навчання спілкування до процесу реальної комунікації, під час якого має місце взаємодія звукового, зорового та мовленнєворухомого аналізаторів. Тому не заперечуючи повністю доцільність застосування мотиваційно-прогностичних технологій, вважаємо необхідним переважання навчання на інтегрованій цілісно-сумісній основі з одночасним сприйманням студентами інформації по слуховому й зоровому каналах. По слуховому каналу: а) вербальної інформації з усіма її головними характеристиками – лексичними, граматичними, фонетичними, темпоральними; б) невербальної інформації – музики, функціональних шумів. По зоровому каналу: а) невербальної інформації, яка включає довкілля; б) паралінгвістичної інформації – жестів, міміки, рухів тіла, поз, просторових особливостей місцезнаходження комунікантів та ін.

Стратегію *інтегрованої цілісно-сумісної активізації* реалізовано в методичних працях С.П. Литвиненко, М.В. Лущик, О.С. Конотоп. Проте ці дослідження присвячено формуванню іншомовної комунікативної компетентності студентів мовних ВНЗ. Ми фокусуємо увагу на використанні відеофонограми на засадах *інтегрованої цілісно-сумісної активізації* для формування соціокультурної й професійно

орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних ВНЗ.

Короткий огляд публікацій з теми. У цілому в методиці навчання іноземних мов створено ґрунтовну теоретичну базу й накопичено значний практичний досвід із застосування відеофонограми. Виділено основні етапи і прийоми роботи з відеоматеріалами (Bychkova), створено підсистеми комунікативних вправ для навчання діалогічного і монологічного спілкування на основі відеофонограми (Arcario, Baddock, Sherman). Розроблено методику навчання монологічного мовлення з використанням відеофонограми для студентів мовних (Asadchykh, Paschuk) і немовних спеціальностей (Kirzhner). Запропоновано технології навчання діалогічного непрофесійного спілкування (Konotop) й діалогічного професійно орієнтованого спілкування (Schukina). Розроблено також методику навчання аудіювання студентів мовних (Vikovych) і немовних спеціальностей (Ivanova). Реалізовано соціокультурний підхід до формування лексичної компетентності (Yakhnyuk) та дискурсивний підхід до формування мовленнєвої компетентності у говорінні (Kucherenko). Проте методика інтегрованого формування іншомовної соціокультурної й професійно орієнтованої комунікативної компетентності студентів немовних ВНЗ на початковому етапі навчання на засадах інтегрованої цілісно-сумісної активізації ще не досліджувалася.

Мета цієї статті полягає в розробці аудіовізуальної складової інтегрованого формування соціокультурної й професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних ВНЗ на засадах інтегрованої цілісно-сумісної активізації.

Виклад основного матеріалу. Визначимо головні положення, на яких має базуватися аудіовізуальна складова формування соціокультурної й професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних ВНЗ на початковому етапі навчання: 1) відповідність вимогам Програми; 2) використання відеофонограми для імпліцитної професійної орієнтації; 3) стадіальна організація навчального процесу; 4) колективна взаємодія.

Відповідність вимогам Програми передбачає формування іншомовної комунікативної мовленнєвої компетентності майбутніх

економістів та працівників сфери туризму в ситуаціях, визначених Програмою з англійської мови для професійного спілкування, – „У турагенстві/аеропорті”, „У готелі/банку”, „Продаж/купівля”, „Претензії” та ін. („Programa”). У межах загальних професійних рубрик можна передбачити такі типи соціальних контактів у публічній сфері: „Прибуття до країни та прикордонно-митні формальності”, „Замовлення квитків”, „Подорож по місту”, „Розміщення та мешкання в готелі”, „Грошові розрахунки”, „Покупки”, „Спілкування в умовах побутового та культурного обслуговування”. До типових контактів в особистій сфері належать „Зустріч”, „Знайомство”, „Обмін особистісною інформацією”, „Відвідування виставок, музеїв та огляд визначних місць” тощо. Відповідно до зазначених тематичних рубрик було здійснено відбір відеофонограм з типовими ситуаціями спілкування майбутніх економістів та фахівців сфери туризму в непрофесійних сферах комунікації, які мають певне професійне забарвлення. У зв'язку з вимогами модульної організації навчального процесу відібраний навчальний матеріал було розподілено тематично на 5 модулів, розрахованих на 30 годин аудиторних занять.

Іншомовна комунікативна компетентність формується з опорою як на свідоме засвоєння, так і на імпліцитні знання (інтуїтивне засвоєння). Методику імпліцитного професійно орієнтованого навчання з використанням непрофесійних сфер комунікації під час навчання майбутніх економістів на першому курсі було розроблено Е.В. Мірошніченко в її дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (Miroshnichenko). *Імпліцитна професійна орієнтація* полягає в інтегрованому навчанні студентів першого курсу лексики, яка вживається в публічній і особистій сферах комунікації, та професійної лексики, що становить її частину. Проте впровадження стратегії навчання, запропонованої Е.В. Мірошніченко передбачає опору на друковані матеріали та урахування графічних образів професійно маркованих лексичних одиниць (ЛО). Важливість аудіовізуальних образів професійно маркованої лексики дає підставу визнати необхідним створення методики іншомовної *аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації*, яка і є предметом нашого дослідження. З огляду на його специфі-

ку, ми відібрали відеофрагменти, в аудіорядах яких міститься певна кількість соціокультурної й водночас професійно маркованих ЛО, та розробили низку спеціальних прийомів формування соціокультурної й професійно орієнтованої англійської комунікативної компетентності на засадах імпліцитної професійної орієнтації, які концентрують увагу студентів на професійно маркованих мовних одиницях на різних стадіях навчання з відеофонограмою.

Одним з основних підґрунть формування іншомовної соціокультурної й професійно орієнтованої комунікативної компетентності є *стадіальна організація навчального процесу*. Під час її розробки ми спиралися на стадіальність навчання з відеофонограмою, запропоновану Н.І. Бичковою (Bychkova, “Основы Vykorystannia Videofonogramy” 41–59). З метою забезпечення стадіальності формування іншомовної комунікативної мовленнєвої компетентності у монологічному мовленні студентів немовних спеціальностей під час здійснення аудіовізуальної імпліцитної професіоналізації виділяємо п'ять стадій: 1) соціокультурна й мовна орієнтація перед демонстрацією відеофонограми; 2) адаптивна рецепція під час перегляду відеофонограми з безпосередньою суміщеною постсемантизацією відібраних незнайомих мовних одиниць; 3) синхронна репродуктивна усномовленнєва діяльність під час демонстрації відеофонограми/ репродуктивна мовленнєва діяльність після перегляду відеофонограми; 4) продуктивна мовленнєва діяльність після перегляду відеофонограми; 5) продуктивна мовленнєва діяльність на основі змісту декількох відеофонограм, пов'язаних спільною тематикою.

Можливість забезпечити високий рівень мовленнєвої активності студентів, підвищити їх інтерес до навчання, організувати спільну діяльність студентів з різним рівнем сформованості іншомовної комунікативної мовленнєвої компетентності надає *колективна взаємодія*. Така організація вправління передбачає систематичне використання режимів одночасної роботи в парах і малих групах. Колективна взаємодія сприяє розвитку навичок міжособистісного спілкування, формує вміння активного слухання, допомагає на практиці розвинути інші навички та вміння. Запропонована організація вправління суттєво збільшує час гово-

ріння кожного студента на занятті, створюючи оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей мовленнєвих партнерів у процесі комунікації.

На таких підґрунтях ми розробили ієрархічну послідовність стадій формування іншомовної соціокультурної та професійно орієнтованої комунікативної компетентності у монологічному мовленні студентів немовних спеціальностей на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації.

Опишемо аудіовізуальну складову формування соціокультурної й професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей на початковому етапі навчання більш детально.

I. Стадія соціокультурної й мовної орієнтації перед демонстрацією відеофонограми.

На цій стадії студенти отримують соціокультурну інформацію про художній фільм або специфічну інформацію, яку несе навчальний відеокурс; поряд з соціокультурною має місце мовна орієнтація з поясненням реалій і семантизацією невеликої частини відібраних мовних одиниць з метою попередження неправильного розуміння цих слів з боку студентів: інтернаціональних ЛО, співзвучних з ЛО рідної мови, значення яких у рідній та іноземній мовах не співпадають; словосполучень, значення яких не повністю ідентичні значенню компонентів, що їх складають.

Мета: соціокультурна й мовна орієнтація перед демонстрацією відеофонограми 1.

Приєм забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації: порівняння значень професійно маркованих ЛО, які характеризуються розбіжністю семантики в загальноживаній і професійній підмовах.

II. Стадія адаптивної рецепції під час перегляду відеофонограми з безпосередньою суміщеною постсемантизацією відібраних незнайомих мовних одиниць.

На цій стадії під час перегляду відеофонограми здійснюється адаптивна рецепція з безпосередньою суміщеною постсемантизацією відібраних мовних одиниць, значення яких не семантизувалося на першій стадії. Це частина ключових для розуміння змісту відеофонограми незнайомих студентам мовних одиниць, про значення яких неможливо здогадатися з контексту. Семантизація соціо-

культурної та професійно маркованої лексики здійснюється через усний переклад, надання синонімів, надання антонімів із запереченням, тлумачення викладачем. Під час неперервної демонстрації відеофонограми або коротенької зупинки в її демонстрації текст з новою мовною одиницею подається з “перехльостуванням”, для чого відеофонограма демонструється двічі: перед поясненням значення ЛО викладачем і після семантизації лексичної мовної одиниці (аудіоряд відеофонограми → усна семантизація → аудіоряд відеофонограми). З методичної точки зору важливо, що під час такої семантизації завдяки наявності зв'язного макроконтексту кількість запам'ятованих студентами незнайомих мовних одиниць збільшується вдвічі (Bychkova, “NoviStratehiyi” 75).

Мета: перегляд відеофонограми 1 із семантизацією соціокультурно й професійно маркованих ЛО під час демонстрації відеофонограми або паузи у її демонстрації.

Приєм забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації: фіксація уваги студентів на професійно маркованій ЛО під час паузи в демонстрації відеофонограми, коли викладач вимовляє це слово лише один раз.

III. Стадія синхронної репродуктивної монологічної мовленнєвої діяльності під час демонстрації відеофонограми/ репродуктивної монологічної мовленнєвої діяльності після перегляду відеофонограми.

На цій стадії здійснюється навчання аудіювання-говоріння під час другої демонстрації відеофонограми з притишеним або вимкненим аудіорядом. Виконуються вправи на компресоване мовлення студента в ролі дійової особи відеофонограми; мовлення студента в ролі особи, яка не є персонажем відеофонограми; компресоване мовлення студента від свого імені.

Останнім часом у методиці використання відеофонограми досить поширеними були вправи на синхронне репродуктивне мовлення студента в ролі дійової особи під час демонстрації відеофонограми, але такі вправи потребують вивчення тексту ролі напам'ять, що займає надто багато часу, й висловлювання студента носить тільки імітативний характер. Запропонована Н.І. Бичковою модифікація цього типу вправ – вправи на висловлення студента в компресованій формі – сприяє від-

ходу від репродуктивної жорсткодeterminованої мовленнєвої діяльності в бік апроксимовано детермінованого мовлення (Bучkova, "Osnovy Vykorystannia Videofonogramy" 31).

Мета: навчання репродуктивної монологічної мовленнєвої діяльності під час повторної демонстрації відеофонограми 1 з вимкненим аудіорядом/ репродуктивної монологічної мовленнєвої діяльності після демонстрації відеофонограми 1.

Тип вправ: умовно-комунікативні вправи з використанням рольової гри.

Режим виконання вправ: парами/ малими групами.

Прийом забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації: прохання до одних студентів записати професійно марковані ЛО, які вжито у висловлюванні другого комуніканта вправи.

IV. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності після перегляду відеофонограми.

Ця стадія спрямована на навчання продуктивного мовлення. Здійснюється вдосконалення мовленнєвих навичок з автоматизацією мовленнєвих дій студентів і активізацією відібраних мовних одиниць, а також розвиток мовленнєвих умінь. У вправах студентам надаються ролі осіб, які не є дійовими особами відеофонограми; можливо також запропонувати вправи, у яких студенти говорять від свого імені.

Мета: навчання продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності після перегляду відеофонограми 1.

Тип вправ: комунікативні вправи з використанням рольової гри.

Режим виконання вправ: парами/ малими групами.

Прийом забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації: Вибір студентом одного варіанту перекладу професійно маркованої ЛО після виконання вправи для навчання монологічного мовлення.

Надалі таке саме навчання на чотирьох стадіях організується з відеофонограмою 2, пов'язаною з відеофонограмою 1 спільною тематикою.

V. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності на основі змісту декількох відеофонограм.

На заключній стадії продовжується виконання студентами вправ синтетичного характеру, але на більш високому рівні, ніж на попередній, відбувається розвиток мовленнєвих умінь. У мовленні студентів у формі обговорень та дискусій активізуються мовні одиниці з декількох відеофонограм, а також реактуються необхідні для вживання у запропонованих навчальних ситуаціях мовні одиниці, вивчені раніше.

V а. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності за змістом двох відеофонограм.

Мета: навчання продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності на основі змісту відеофонограм 1 і 2.

Тип вправ: комунікативні вправи з використанням рольової гри.

Режим виконання вправ: парами/ малими групами.

Надалі таке саме навчання на чотирьох стадіях організується з відеофонограмою 3, пов'язаною з відеофонограмами 1 і 2 спільною тематикою.

V б. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності за змістом трьох відеофонограм.

Мета: навчання продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності на основі змісту відеофонограм 1, 2 і 3.

Тип вправ: комунікативні вправи з використанням рольової гри.

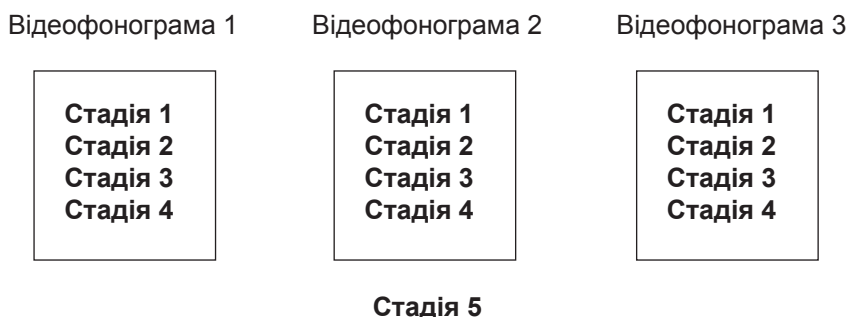
Режим виконання вправ: парами/ малими групами.

Надалі таке саме стадіальне навчання може бути організовано з іншими відеофонограмами.

На заключній стадії навчання з відеофонограмою аудіовізуальна імпліцитна професійна орієнтація відбувається за рахунок створення навчальних комунікативних ситуацій, які сприяють використанню вивчених професійно маркованих ЛО.

Представимо ієрархічну послідовність стадій формування іншомовної соціокультурної та професійно орієнтованої комунікативної компетентності у монологічному мовленні студентів немовних ВНЗ на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації у модулі у вигляді схеми (Схема 1).

Ієрархічна послідовність стадій формування іншомовної комунікативної компетентності у монологічному мовленні студентів немовних ВНЗ на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації у модулі

Проілюструємо ієрархічну послідовність стадій формування іншомовної соціокультурної та професійно орієнтованої комунікативної компетентності у монологічному мовленні студентів немовних спеціальностей на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації на прикладі частини модуля "Hunting for a Bargain in Different Parts of the World" (тематична рубрика „Продаж/купівля”).

Відеофонограма "ShoptillYouDrop"
 (фрагмент автентичного навчального відео-курсу "Enterprise 2" /
 ExpressPublishing, 1999)
 FilmScript

'Enter a different world' it says on the doormat. And this is what you do when you visit Harrods in Knightsbridge, London. 'Harrods is the world's most celebrated store' says chairman Mohamed Al Fayed. In the beginning though, Harrods was just a small grocer's shop. It was opened in 1849 and run by Charles Henry Harrod. His son took over and added medicines and perfumes as well as fruit, flowers, sweets and a van delivery service. Over the years Harrods has survived a fire, 2 world wars and even 2 bombings. In 1983 Harrods moved abroad and opened a branch in Japan and later others in Hong Kong, Singapore and Taiwan as well as airport shops in most major European cities. Today around 35,000 people visit Harrods every day. It has got 300 departments spread over 7 floors and employs over 4,000 staff. It also has 8 doormen known as Green men as well as its own fire brigade, security personnel, doctors and nurses. Harrods is the official supplier of certain goods to the royal family and sells everything from clothes to caviar. In addition to the 19 bars and restaurants in the store there's a bank, a travel agent's, a

dry cleaner's and the biggest hair and beauty salon in Europe. January and July are very busy months for Harrods because they are sale times. Over 300,000 customers visit the store on the 1st day alone. Many people sleep outside the store all night to be the 1st in when the doors open on the 1st day. 'All things for all people everywhere' is the store's motto. The Harrods name means the best of British quality, service and style. All in all, Harrods is the most fascinating place to visit.

Зразок-ілюстрація

I. Стадія соціокультурної й мовної орієнтації перед демонстрацією відеофонограми.

Комунікативне завдання:

You're going on a tour to Great Britain. You're planning to do some shopping in London. To obtain some ideas about browsing for gifts and souvenirs you've addressed a tour operator. You're proposed a video guide to watch. Before watching the video, let's have a look at some information.

Після цього увага студентів зосереджується на мовних одиницях, які доцільно семантизувати під час першої стадії:

1) імена, прізвища, власні назви та інші реалії, що потребують об'ємного пояснення:

Harrods – one of the biggest department stores in the world, located in London

Knightsbridge – the district of London where Harrods is located

Mohamed Al Fayed – the chairman of Harrods
Green men – nickname for doormen at Harrods dressed in green uniform

2) інтернаціональні слова, співзвучні з ЛО української мови, значення яких в англійській і українській мовах не співпадають. У нашому прикладі необхідно попередити неправильну семантизацію мовної одиниці *medicine n liku*, а не медицина;

3) деякі складні слова та словосполучення, значення яких не повністю ідентичні значенню компонентів, що їх складають. У наведеному нами прикладі необхідно звернути увагу на ЛО *chairman* *н* *голова ради директорів компанії*, а не людина, що сидить на стільці.

Прийом забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації: порівняння значень професійно маркованих ЛО, які характеризуються розбіжністю семантики в загальноживаній і професійній підмовах.

Викладач усно здійснює порівняння значень професійно маркованих ЛО, які характеризуються розбіжністю семантики в загальноживаній і професійній підмовах.

Викладач: Pay attention to the meaning of the following words in the economic register: *run* *в* *управляти*, а не бігти; *branch* *н* *філіал, відділення*, а не гілка.

Студенти інтегровано слухають і читають ці ЛО про себе одночасно з усним пред'явленням їх викладачем, далі читають ці ЛО вголос.

II. Стадія адаптивної рецепції під час перегляду відеофонограми з безпосередньою суміщеною постсемантизацією відібраних незнайомих мовних одиниць.

Демонструється частина автентичного навчального відеокурсу “*Shop till You Drop*”, яка розповідає про всесвітньо відомий універмаг Херодз. Під час першої демонстрації відеофонограми “*Shop till You Drop*” семантизуються такі мовні одиниці:

1) Соціокультурно й у той же час професійно марковані ЛО: *store* *н*, *department store* *н*, *take over* *в*, *van delivery service* *н*, *staff* *н*, *security personnel* *н*, *customer* *н*, *shop* *в*, *sale* *н*, *busy* *adj*, *employ* *в*, *supplier* *н*, *goods* *н*, *bank* *н*, *travel agent's* *н*, *quality* *н*, *style* *н*;

2) соціокультурно марковані ЛО: *celebrated* *adj*, *grocer's* *н*, *survive* *в*, *spread* *в*, *dry cleaner's* *н*, *hair and beauty salon* *н*, *motto* *н*, *fascinating* *adj*.

Комунікативне завдання:

You're going on a tour to Great Britain. You're planning to do some shopping in London. To obtain some ideas about browsing for gifts and souvenirs you've addressed a tour operator. You're proposed a video guide to watch. To expand our knowledge on shops and shopping let's watch the episode “*Shop till You Drop*” from the video guide.

Наведемо приклади семантизації відібраних мовних одиниць:

1) Усний переклад соціокультурної ЛО на українську мову синхронно з демонстрацією відеофонограми:

Аудіоряд: ‘*All things for all people everywhere*’ is the store’s *motto*.

Викладач: девіз, гасло

2) Усний переклад викладачем професійно маркованої ЛО на українську мову з перериванням перегляду відеофонограми, після паузи використовується “перехльостування”:

Аудіоряд: *His son added fruit, flowers, sweets and a* *van delivery service*.

Викладач: служба доставки товарів

Аудіоряд: *and a* *van delivery service*.

3) Привертання уваги до пікторального зображення соціокультурних ЛО на відеоряді під час демонстрації відеофонограми. Для цього перед демонстрацією відеофонограми викладач звертається до студентів з проханням звернути увагу на відібрані мовні одиниці у відеофрагменті:

Викладач: While watching the excerpt mind the words “dry cleaner’s” and “hair and beauty salon”.

Аудіоряд: *There is a* *dry cleaner's* *and the biggest* *hair and beauty salon* *in Europe*.

4) Використання синоніма професійно маркованої ЛО з перериванням перегляду відеофонограми, після паузи використовується “перехльостування”:

Аудіоряд: *Harrods* is the world’s most *celebrated store*.

Викладач: shop

Аудіоряд: *the world's most celebrated* *store*.

5) Використання антоніма соціокультурної ЛО із запереченням з перериванням перегляду відеофонограми, після паузи використовується “перехльостування”:

Аудіоряд: *Harrods* *has survived* *a fire, 2 world wars and even 2 bombings*.

Викладач: hasn't stopped existing.

Аудіоряд: *Harrods* *has survived* *a fire, 2 world wars and even 2 bombings*.

6) Тлумачення професійно маркованої ЛО українською мовою з перериванням перегляду відеофонограми, після паузи використовується “перехльостування”:

Аудіоряд: *It employs over 4,000* *staff*.

Викладач: особовий склад працівників

Аудіоряд: *over 4,000* *staff*.

7) Тлумачення професійно маркованої ЛО англійською мовою з перериванням перегляду відеофонограми, після паузи використовується “перехльостування”:

Аудіоряд: *January and July are very busy months.*

Викладач: full of activity

Аудіоряд: *very busy months.*

Прийом забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації: фіксація уваги студентів на професійно маркованій ЛО під час паузи в демонстрації відеофонограми, коли викладач вимовляє це слово лише один раз.

Аудіоряд: *The Harrods name means the best of British quality.*

III. Стадія синхронної репродуктивної мовлогічної мовленнєвої діяльності під час демонстрації відеофонограми/ репродуктивної монологічної мовленнєвої діяльності після перегляду відеофонограми.

Відеофонограма “*Shop till You Drop*” демонструється вдруге.

Вправа

Тип вправи. Умовно-комунікативна вправа з частковою керованістю мовленнєвими діями студентів (опори у вигляді пікторального зображення довкілля).

Мета вправи. Навчання репродуктивної мовленнєвої діяльності під час повторної демонстрації відеофонограми з вимкненим аудіорядом.

Аудіовізуальна імпліцитна професійна орієнтація. Соціокультурно й у той же час професійно марковані ЛО, які містить відеофонограма: *store n, department store n, take over v, van delivery service n, staff n, security personnel n, customer n, shop v, sale n, busy adj, employ v, supplier n, goods n, bank n, travel agent's n, quality n, style n.*

Тип рольової гри. Студент виконує роль особи, пов'язаної зі змістом відеофонограми, – репортера BBC, мовлення студента репродуктивне, орієнтація особи ролі професійна.

Колективна взаємодія. Вправа виконується малими групами.

Комунікативне завдання:

Teacher to Student 1 (a TV reporter): You're a reporter working for the BBC Travel Channel. Tell your viewers about Harrods, the most impressive department store in the world.

Teacher to Students 2-3 (TV viewers): You're regular viewers of the BBC Travel Channel. In

today's programme you are offered to visit some shopping areas of London. Watch and listen to the report about Harrods, the most fascinating department store in the world. You're going to do shopping there in a few days. (*While listening to the student performing the role of a reporter, put down the economic terms you'll spot in his/her speech.*)

Teacher to all students: Now communicate in small groups.

Висловлювання репортера у відеофонограмі містить 301 ЛО, у тому числі 19 професійно маркованих ЛО; компресований монолог студента у середньому складається зі 169 ЛО і містить 12 професійно маркованих ЛО. Наведено приклад висловлювання студента (професійно марковані ЛО підкреслено).

St: Harrods is the most famous department store in the world. It was opened in 1849 by Charles Henry Harrod as a small grocer's shop. His son added medicines, perfumes, flowers, sweets and a van delivery service. Harrods has survived a fire and two world wars. In 1983 Harrods opened its first branch abroad in Japan and then in Hong Kong and Singapore. Nowadays 35,000 people visit Harrods daily. Harrods has got 300 departments occupying 7 floors. It employs 4,000 staff. It has got its own security personnel, doctors and nurses. Harrods is the official supplier of goods to the Royal Family. There are 19 bars and restaurants, a bank, a travel agent's, a dry cleaner's and a hair and beauty salon. The sales are in January and July. Many people sleep outside the store all night to be the first to get there during the sales. Harrods is the symbol of high quality.

Прийом забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації. Прохання до студентів записати професійно марковані ЛО, які вжито у висловлюванні студента, що грає роль репортера.

Під час мовлення студента, який виконує роль репортера, решта студентів записує професійно марковані ЛО. Після закінчення роботи представники малих груп, які виконували ролі телеглядачів, по черзі зачитують занотовані ними терміни, а решта студентів доповнює список професійно маркованих ЛО.

Маємо зазначити, що через швидкоплинність відеоряду організація вправління під час демонстрації відеофонограми є доцільною для студентів, які володіють англійською

мовою на рівні B1. Для студентів з низьким рівнем володіння мовою виконання тієї самої вправи буде ефективним не під час демонстрації, а після перегляду відеофонограми.

IV. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності після перегляду відеофонограми.

Вправа

Тип вправи. Комунікативна вправа з мінімальною керованістю мовленнєвими діями студентів.

Мета вправи. Навчання продуктивної мовленнєвої діяльності на основі змісту відеофонограми.

Аудіовізуальна імпліцитна професійна орієнтація. Соціокультурно й у той же час професійно марковані ЛО, які містять відеофонограми: *store n, department store n, take over v, van delivery service n, staff n, security personnel n, customer n, shop v, sale n, busy adj, employ v, supplier n, goods n, bank n, travel agent's n, quality n, style n.*

Тип рольової гри. Один із студентів пари говорить від свого імені, а другий виконує роль особи, не пов'язаної зі змістом відеофонограми, орієнтація особи ролі непрофесійна.

Колективна взаємодія. Вправа виконується парами.

Комунікативне завдання:

Teacher to Student 1 (the person who has done some shopping at Harrods): Today your friend, who is a Londoner, has accompanied you on your visit to one of the most fascinating department stores in the world – Harrods. After the visit he/she wants to know about your impressions of the department store and shopping facilities available in your native place – Kyiv. Tell him/her about the biggest shopping malls in Kyiv. Compare the range of goods, brands, prices and services in your native place and in London.

Teacher to Student 2 (a friend from London): Today you have accompanied your Ukrainian friend on his/her visit to Harrods. Ask him/her to tell you about his/her impressions of the visit and shopping facilities available in his/her native place – Kyiv.

Teacher to all students: Now communicate in pairs.

Прийом забезпечення аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації. Вибір студентом одного варіанту перекладу професій-

но маркованої ЛО після виконання вправи для навчання монологічного мовлення.

На стадії продуктивної мовленнєвої діяльності після перегляду відеофонограми викладач після виконання вправи дає студенту завдання вибрати один із двох варіантів перекладу професійно маркованої ЛО на українську мову; студент слухає, здійснює вибір і вимовляє професійно марковану ЛО.

Перевірка викладачем правильності розуміння вжитих студентами термінів:

T: *Does the word 'supplier' mean here „постачальник” or „ замовник”?*

St: *'Supplier' means „ постачальник”.*

T: *That's right.*

У разі неправильного вибору викладач повторно демонструє висловлювання диктора або дійової особи відеофонограми, в якому актуалізується професійно маркована ЛО. З метою виправлення помилки перед повторним переглядом відеофонограми викладач звертається до студента з проханням після демонстрації фрагмента вимовити професійно марковану ЛО, репродукуючи висловлювання диктора або дійової особи відеофонограми.

T: *Does the word 'supplier' mean here „постачальник” or „ замовник”?*

St: *'Supplier' means „ замовник”.*

T: *That's wrong. Let's watch the video excerpt again. After watching it reproduce the sentence containing the word 'supplier'.*

Після повторного перегляду студент репродукує висловлювання, в якому актуалізується професійно маркована ЛО.

St: *Harrods is the official supplier of certain goods to the royal family.*

Надалі таке саме навчання на чотирьох стадіях організується з іншою відеофонограмою, пов'язаною з першою спільною тематикою (фрагмент “*High Street Shopping*”, відео-журнал “*A Guide to Learning about Shopping Areas in London*” / Videojug Corporation Ltd/ www.videojug.com, 2007).

V. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності на основі змісту декількох відеофонограм.

V а. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності за змістом двох відеофонограм “Shop till You Drop” та “High Street Shopping”.

Вправа

Тип вправи. Комунікативна вправа з мінімальною керованістю мовленнєвими діями студентів.

Мета вправи. Навчання продуктивної мовленнєвої діяльності на основі змісту двох відеофонограм.

Аудіовізуальна імпліцитна професійна орієнтація. Соціокультурні й у той же час професійно марковані ЛО, які містять відеофонограми: *storen, departmentstoren, takeoverv, vandeliveryservicen, staffn, securitypersonneln, customern, shopv, salen, busyadj, employv, suppliern, goodsn, bankn, travelagent'sn, qualityn, stylen, shoppingarean, streetstalln, itemn, availableadj, highstreetshoppingphr, rangeofmerchandisephr, retailoutletn, fashionstoren, souvenirshopn, recordshopn.*

Тип рольової гри. Студенти виконують ролі осіб, не пов'язаних зі змістом відеофонограми, орієнтація особи ролі непрофесійна.

Колективна взаємодія. Вправа виконується малими групами.

Комунікативне завдання:

Teacher to Student 1 (the person who visited a number of shops in London): You're a Ukrainian tourist. While staying in London you managed to visit a number of shopping areas. Compare your buying experience at the world most celebrated department store Harrods and other shops. Tell your American friends who want to go to London next month about it.

Teacher to Students 2-3 (American friends): One of your Ukrainian friends visited a number of shopping areas in London last week. As you're going there next month ask him/her to tell you about his/her buying experience at Harrods and other shops.

Teacher to all students: Now communicate in small groups.

Надалі таке саме стадіальне навчання організується з іншими відеофонограмами, пов'язаними з попередніми спільною тематикою „Продаж/купівля”.

У б. Стадія продуктивної монологічної мовленнєвої діяльності за змістом трьох відеофонограм “Shop till You Drop” (автентичний навчальний відеокурс “Enterprise 2”/ Express Publishing, 1999), “High Street Shopping” (відеожурнал “A Guide to Learning about Shopping Areas in London”/ Videojug Corporation Ltd/ www.videojug.com, 2007) та “A

Beijing Bargain” (відеорепортаж *CRI English/ CRIENGLISH.com* webcast, 2008).

Вправа

Тип вправи. Комунікативна вправа з мінімальною керованістю мовленнєвими діями студентів.

Мета вправи. Навчання продуктивної мовленнєвої діяльності на основі змісту трьох відеофонограм.

Аудіовізуальна імпліцитна професійна орієнтація. Соціокультурно й у той же час професійно марковані ЛО, які містять відеофонограми: - *store n, department store n, take over v, van delivery service n, staff n, security personnel n, customer n, shop v, sale n, busy adj, employ v, supplier n, goods n, bank n, quality n, style n, shopping area n, street stall n, item n, available adj, high street shopping phr, range of merchandise phr, retail outlet n, fashion store n, souvenir shop n, record shop n, market n, saleslady / salesgirl n, shopper's paradise n, at a price phr, bargain v/n, cheap adj, expensive adj, lower the price phr, sold pt (pp of sell), buy v, jewellery stall n, 'How much is this?' phr, shop keeper n, yuan n, shopper, valuable adj, negotiate v, offer v, abundance n, price n, calculator n, vendor n, deal n, 'Happy shopping!' phr.*

Тип рольової гри. Студентам пропонуються ролі осіб, непов'язаних зі змістом відеофонограм – турагента в міжнародній компанії (орієнтація особи ролі професійна) і потенційних туристів (орієнтація особи ролі непрофесійна).

Колективна взаємодія. Вправа виконується малими групами.

Комунікативне завдання:

Teacher to Student 1 (a travel agent): You're a travel agent working for an international Chinese travel company in London. Your potential clients from Kansas are interested in shopping tours to London and Beijing. They wonder how shopping experience in China differs from that in Europe. Provide them with some tips, tell about the best shopping areas and advantages and disadvantages of buying things in London and Beijing.

Teacher to Students 2-4 (interviewees): You're potential tourists from Kansas who are interested in shopping tours to London and Beijing. Ask the travel agent to provide you with the necessary information about the best

shopping areas and advantages of shopping in each country.

Teacher to all students: Now communicate in small groups.

Таким чином забезпечується ієрархічна послідовність стадій формування іншомовної комунікативної компетентності у монологічно-му мовленні студентів немовних ВНЗ на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації.

Висновки. Виділяємо такі переваги формування іншомовної комунікативної компетентності на засадах аудіовізуальної імпліцитної професійної орієнтації у порівнянні з імпліцитною професійною орієнтацією на базі друкованих матеріалів:

1) Семантизація відібраних соціокультурно й водночас професійно маркованих ЛО викладачем безпосередньо під час перегляду відеофонограми на стадії адаптивної реценції, коли ситуація зв'язного макроконтексту допомагає засвоєнню мовної одиниці, збільшує вдвічі кількість незнайомих слів і словосполучень, запам'ятованих студентами.

2) Використання відеофонограми сприяє міцності засвоєння професійно маркованих ЛО завдяки мобілізації мислення й почуттів, взаємодії звукового, зорового та мовленнєво-рухомого аналізаторів і одночасній опорі на різні види пам'яті.

3) Презентація мовлення відеофонограмою забезпечує озвучування професійно маркованих ЛО студентами на апроксимовано нормативному рівні, що важливо з огляду на неупорядкований характер озвучування слів саме в англійській мові.

4) Синхронне репродуктивне монологічне мовлення в компресованій формі під час демонстрації відеофонограми з вимкненим аудіорядом розвиває у студентів уміння будувати висловлювання в апроксимовано нормативному темпі.

5) Відеопрезентація пікторального зображення довкілля, умов спілкування, дій мовців забезпечує динамічний характер виконання студентами комунікативно спрямованих вправ.

References

Arcario, Paul. "Criteria for Selecting Video Materials". *Video in Second Language Teaching*. Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc., 1993. 109–120. Print.

Asadchykh, Oksana Vasyilivna. *Metodyka Navchannia Studentiv Movnykh Spetsialnostei Usnoho Yaponskoho Monolohichnoho Movlennia na Pochatkovomu Etapi (Methodology of Teaching Linguistic Students Oral Speech Production in Japanese at the Primary Stage of Education)*. Diss. Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2007. Print.

Baddock, Barry. *Using Films in the English Class*. Phoenix ELT: MEP Monographs, 1996. Print.

Bakayeva, Galyna and Oksana Borysenko. *Programa z Angliyskoyi Movy dlia Profesiynoho Spilkuvannia (English for Specific Purposes. National Curriculum for Universities)*. Kyiv: Lenvit, 2005. Print.

Bychkova, Nataliia. *Osnovy Vykorystannia Videofonograpy ta Fonograpy dlia Navchannia Inozemnykh Mov (Basics of Using Video and Audio for Teaching Foreign Languages)* Kyiv: Vipol, 1999. Print.

Bychkova, Nataliia. "Novi Stratehiyi Vykorystannia Videofonograpy dlia Navchannia Usnoho Inshomovnoho Spilkuvannia (New Strategies of Teaching Oral Speech Communication with Video)." *Pedohohichniy Protses: Teoriia i Praktyka (Pedagogical Process: Theory and Practice)*. Kyiv: Ekmo, 2006. 69–79. Print.

Ivanova, Lyudmila Ivanovna. *Obuchenie Studentov Nachalnogo Etapa Neyazykovogo Vuza Audirovaniyu pri Samostoyatelnoy Robote s Tekhnicheskimi Sredstvami (Teaching Non-linguistic Students Listening Comprehension While Arranging Independent Work with Technical Aids at the Primary Stage of Education)*. Diss. Kyiv National Linguistic University, 1997. Print.

Kirzhner, Svitlana Estlanivna. *Navchannia Maibutnikh Yurystiv Usnoho Profesiyno Spriamovanoho Angliyskoho Monolohichnoho Movlennia z Vykorystanniam Avtentychnoyi Videofonograpy (Teaching Future Lawyers Profession Oriented English Oral Speech Production with Authentic Video)*. Diss. Kyiv National Linguistic University, 2009. Print.

Konotop, Olena Serhiyivna. *Metodyka Navchannia Maibutnikh Filolohiv Angliyskoho Dialohichnoho Spilkuvannia z Vykorystanniam Videofonograpy (Methodology of Teaching Future Linguists Oral Speech Interaction in English with Video)*. Diss. Kyiv National Linguistic University, 2010. Print.

Kucherenko, Olga Ivanovna. *Formirovaniye Diskursivnoy Kompetetsyi v Sfere Ustnogo Obshcheniya (Discourse Competence Formation in the Sphere of Oral Communication)*. Diss. Moscow State University, 2000. Print.

Miroshnichenko, Elina Valerievna. *Obuchenie Professionalnoy Leksike Studentov-Ekonomistov pri Ustnorchevom obshchenii v Neprofessionalnykh Sferakh Kommunikatsyi (Teaching Students of Economics Professional Terminology in Non-professional Spheres of Oral Communication)*. Diss. Kyiv National Linguistic University, 1996. Print.

Paschuk, Viktoriia Stepanivna. *Navchannia Studentiv Movnykh Spetsialnostei Usnoho Angliyskoho Monolohichnoho Movlennia z Vykorystanniam Avtentychnykh Khudozhnykh Filmiv (Teaching Linguistic Students English Oral Speech Production with Authentic*

Feature Films). Diss. Kyiv National Linguistic University, 2002. Print.

Schukina, Ella Ivanovna. *Kommunikativnye Uprazhneniya v Videozvukozapisi dlia Obucheniya Ustnoy Dialogicheskoy Rechi Studentov Arkhitekturnoy Spetsialnosti (Video Recorded Communicative Exercises for Teaching Students of Architecture Oral Speech Interaction)*. Diss. Kyiv National Linguistic University, 1991. Print.

Sherman, Jane. *Using Authentic Video in the Language Classroom*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2003. Print.

Vikovych, Roksoliana. “*Metodyka Navchannia Studentiv Movnykh Spetsialnostei Audiyuvannia Anglomovnykh Telenovyn (Methodology of Teaching Linguistic Students News Comprehension in English)*”. Diss. Kyiv National Linguistic University, 2012. Abstract. Print.

Yakhnyuk, Tetiana Oleksandrivna. *Vykorystannia Fragmentiv Khudozhnikh Videofilmiv dlia Navchannia Studentiv Movnykh Spetsialnostei Sotsiokulturnoyi Angliyskoyi Leksyky (Teaching Linguistic Students Socio-cultural English Vocabulary with Feature Film Sequences)*. Diss. Kyiv National Linguistic University, 2002. Print.

AUDIOVISUAL COMPONENT IN THE CYCLE OF DEVELOPING COMMUNICATIVE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN MONOLOGUE PRODUCTION BASED ON IMPLICIT SPECIALIZING OF NON-LINGUISTIC STUDENTS

Natalia Lutkovska

Foreign Languages for Natural Sciences Department, Institute of Philology, Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Kyiv, Ukraine

Abstract.

Background: Video is an audio-visual medium, with the sound and vision being separate components or played together. On the strength of these two modes of video application methodologists distinguish between two basic approaches: 1) manipulative prognostic strategy and 2) integrated audio and video combined strategy. The former fosters students' ability to predict developments in the video content in prospect or retrospect and produce utterances on the basis of what the learners have seen or heard. But the latter strategy is of more communicative value as it presents complete communicative situations with verbal and non-verbal aspects of communication in the real world.

Purpose. The purpose of our research is to devise audiovisual implicit specializing with the view to developing integrated socio-cultural and professionally oriented communicative foreign language competence of non-linguistic students at the primary stage of higher education on the basis of integrated audio and video combined strategy.

Results. The implementation of audiovisual component implies: 1) meeting the requirements of the National Curriculum for Universities in English for Specific Purposes (ESP); 2) using video for implicit specializing; 3) following successive stages of gradual speech skills development; 4) employing collective interaction patterns.

Guided by the Curriculum, we selected videos with typical communicative situations in the areas of economy and tourism. Though covering communication in non-professional spheres, these videos contain quite a number of lexical units that can be employed to develop integrated socio-cultural and professionally oriented communicative foreign language competence at the primary stage of higher education. We also devised successive stages of gradual speech skills development with video and proposed exercises based on role play and collective interaction patterns.

Discussion. If compared with implicit specializing on the basis of printed materials audiovisual implicit specializing has a number of advantages. Audiovisual component:

- increases the number of lexical units memorized by students twice;
- provides the articulation patterns for lexical units of economic and tourist registers to be perceived and followed by students;
- promotes the development of speech fluency at the stage of synchronized reproductive speaking while viewing the video with the sound off;
- imparts dynamic character to communicative exercises.

Key words: audiovisual implicit specializing, video, integrated audio and video combined strategy, collective interaction patterns, monologue production, lexical units of economic and tourist registers, non-linguistic students

Vitae

Lutkovska Natalia, Assistant Professor, Department of Foreign Languages for Natural Sciences, Taras Shevchenko National University of Kyiv. Her areas of research interests include implicit specializing, teaching non-linguistic students with video, role-playing activities

Correspondence: l.natalia.ska@gmail.com